

SUPERARÀS EL PARADIGMA TECNOCRÀTIC

La mentalitat científista ha aconseguit que molts acceptin la idea que tot allò tècnicament realitzable ha de ser moralment admissible
(Carta encíclica *Fides et Ratio* 88, Sant Joan Pau II)

Al mateix temps que valora i es recolza en la ciència, la Doctrina Social de l'Església critica el científisme, ja que com cita sant Joan Pau II, aquesta mentalitat pretén que acceptem la idea que qualsevol cosa realitzable tècnicament és en si mateixa moralment acceptable.

El papa Francesc aborda també aquesta qüestió al·ludint al paradigma tecnocràtic, és a dir, *la manera com la humanitat de fet ha assumit la tecnologia i el seu desenvolupament junt amb un paradigma homogeni i unidimensional* (LS 106). Aquest model tecnocràtic apareix com el colonitzador dominant de les ments, dels comportaments i de la cultura fins al punt que resulta molt difícil sortir-ne perquè arriba a ser "omnipresent" (LS 122). Aquest paradigma condiona la vida de les persones i el funcionament de la societat; per això, insisteix el Papa, cal encoratjar i ampliar *una mirada distinta, un pensament, una política, un programa educatiu, un estil de vida i una espiritualitat que conformin una resistència davant l'avanç del paradigma tecnocràtic* (LS 111).

La intervenció de l'ésser humà sobre la natura sempre ha existit, però durant molt de temps va tenir la característica d'acompanyar o donar suport a les possibilitats que ofereixen les coses mateixes. Era una qüestió de rebre el que la realitat natural es permet a si mateixa donar, com estendre la mà. En l'actualitat, el que interessa és extreure tot el que és possible de les coses

mitjançant la imposició de la mà humana, que tendeix a ignorar o oblidar la realitat mateixa del que té davant seu. Aquesta és la raó per la qual els éssers humans i la natura han deixat de caminar de la mà i s'han convertit en contendents. D'aquí és fàcil passar a la idea que és possible un creixement infinit o il·limitat, el qual deriva en la mentida de la disponibilitat infinita dels recursos del planeta, fet que porta a "esprémer-lo" fins al límit i més enllà del límit. Es parteix de la falsa suposició que "hi ha una quantitat il·limitada d'energia i mitjans utilitzables, que la seva regeneració immediata és possible i que els efectes negatius de les manipulacions de la natura poden absorbir-se fàcilment".

Font: Minería a Madre de Dios (Perú). Selvas Amazòniques

Al llarg de la publicació dels principis del decàleg, i seguint la guia que ofereix la *Laudato Si'*, hem tractat de reflexionar sobre les realitats del deteriorament ambiental i social que palpem; i sobre els camins de correcció que se'ns ofereixen des de la nostra humanitat.

Però aquestes consideracions i propòsits no ens serviran de res si no reconeixem l'arrel humana de la crisi ecològica. *Hi ha una manera d'entendre la vida i l'acció humana que s'ha desviat i contradiu la realitat fins a fer-la malbé* (LS 101).

Han passat gairebé dos anys des del començament de la campanya "Si cuides el planeta, combats la pobresa". I una mica més d'ençà de la publicació de l'encíclica *Laudato Si'*, en la qual el papa Francesc ens llançava *el desafiament urgent de protegir la nostra casa comuna..., buscant un desenvolupament sostenible i integral* (LS 13), convidant-nos a no mirar només els símptomes, sinó les causes «*més profundes de la situació actual* (LS 14), i anunciava una

www.enlazateporlajusticia.org

proposta de *línees de maduració humana inspirades en el tresor de l'experiència d'espiritualitat cristiana* (LS 15) per superar el nou paradigma i les formes de poder que deriven de la tecnologia. I encara que ens pugui semblar molt llunyà, els èxits aconseguits i el treball realitzat són encara escassos, de manera que hem d'intentar deixar de banda la urgència dels temps que vivim i seguir reflexionant i treballant sobre aquest "desafiament urgent" de què ens parla el papa Francesc.

Superar el paradigma tecnocràtic significa recuperar o trobar el valor de l'ésser humà en si mateix com a persona. Un valor que no està basat en el tenir, en la ciència, en la tècnica o en el poder, sinó en l'ésser. Reconèixer i assumir que l'essencial de l'ésser humà és aliè a ell, ja que és un do que li ha estat donat: la seva consciència, la seva intel·ligència, les seves capacitats (innates o adquirides), la seva dependència, la seva capacitat de ser solidari, de compartir, de donar-se a les altres persones, tot allò que, en definitiva, li permet de viure; tot és do i com a tal no li pertany. El que tenim no deixen de ser eines que hem anat adquirint i que, tanmateix, oblidant el que som, les anem convertint en extensió del nostre ésser, tot perdent de vista que són transitòries i circumstancials, subjectes a canvi i evolució, a superació o desaparició.

També és do, i no pas propietat, tot el que ens envolta en la natura, per ser sàviament administrat i no per *extreure tot el que sigui possible de les coses per la imposició de la mà humana... amb la idea d'un creixement infinit o il·limitat, que ha entusiasmat tant economistes, financers i tecnòlegs* (LS 106).

El mandat i la necessitat de compartir no es refereixen només a coses materials, sinó també, i potser sobretot, a les nostres capacitats i al que en podem obtenir a través seu, en clar avantatge sobre els nostres germans i germanes que no han pogut o sabut desenvolupar-les.

La cultura ecològica no pot reduir-se a una sèrie de respostes a curt termini als problemes que sorgeixen amb relació a la degradació mediambiental, l'esgotament dels recursos naturals o la contaminació global. Ha de ser la suma de tot això. Ha d'oferir una mirada diferent, un pensament, una política, un programa educatiu, un estil de vida i una espiritualitat que abordin una altra manera de viure, més austera i coherent davant del consum il·limitat, davant l'avanç del paradigma tecnocràtic. Cercar només un remei tècnic per a cada problema ambiental que es presenta vol dir aïllar les coses i no hem d'oblidar que tot està connectat i que ens cal enfrontar-nos i donar solucions als veritables problemes del sistema. És possible ampliar la mirada i orientar la tècnica al servei d'un altre tipus de progrés, més sostenible i integral.

D'aquesta manera, quan la tècnica es bolca cap als problemes concrets de les persones més necessitades, amb el compromís d'ajudar-les a viure amb més dignitat i menys patiment, col·loquem la tècnica al servei dels éssers humans i el seu entorn.

VEUS QUE CLAMEN

Poble Wapixana
Brasil

Partim del principi que la Terra és la nostra mare: "La nostra Terra, la nostra Mare".

La terra és l'aliment, és el lloc on vivim, és la font de salut. La protecció al territori és la lluita per la supervivència; la nostra protecció ve de la Terra, la salut i tot el que es troba a les plantes i els arbres.

Avui hi ha moltes tecnologies; hi ha aquestes grans xarxes, però cal pensar. No és només utilitzar, sinó saber com les estem utilitzant. Aquests instruments tecnològics ens han

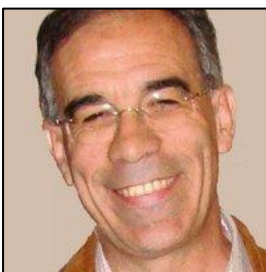
d'ajudar a revitalitzar el nostre pensament. Això forma part del nostre alliberament.

És molt fort, perquè els nostres pobles lluiten tant, i ens volen fer fora de la nostra terra ¿per enviar-nos on? Hem de viure en aquesta violència, i ens preguntem: ¿Que no pertanyem a aquesta terra, que no som part d'aquest país?

Per què a nosaltres? Per què seguim patint tant? I responem: ¿que per què estem en aquesta lluita? Perquè nosaltres existim encara.

Emilio Chuvieco

Catedràtic de Geografia, Facultat de CC. Ambiental
Director de la Càtedra de Ètica Ambiental de la Universidad de Alcalá

Sens dubte, l'encíclica Laudato Si' ha estat un dels documents vaticans més llegits i que ha generat més controvèrsia, dins i fora de l'Església. Curiosament els més entusiastes del document no han estat sempre els catòlics (tot i que molts també), sinó altres habitualment poc propers a l'Església. Aquest és, a parer meu, un dels grans mèrits de l'encíclica, ja que no hi ha dubte que el diàleg amb el món contemporani és una prioritat de l'evangelització.

Entre les crítiques que s'han fet a l'encíclica (també des del costat catòlic) hi ha l'acusació d'estar contra del món modern, quan critica el sistema econòmic i la tecnologia acusant-la

www.enlazateporlajusticia.org

d'estar darrere de la crisi ambiental actual. Fins i tot alguna ment una mica febrosa ha comparat l'encíclica amb la crítica al modernisme de Pius IX.

En la meua modesta opinió, la crítica -molt dura, per cert- que fa l'encíclica al sistema econòmic i a la mentalitat tecnocentrista no és antimoderna, sinó més aviat al contrari, és postmoderna, perquè no ho fa des de la mentalitat d'alguna cosa que calgui recuperar del passat, sinó de quelcom que cal superar del present per projectar-ho vers el futur. El Papa no està recomanant que tornem a les cavernes, perquè seria absurd i perquè, sigui dit de passada, no és pas que els nostres avantpassats paleolítics tinguessin cap relació idíl·lica amb el medi (recordem les extincions massives amb la colonització d'Amèrica fa 10-15.000 anys). El que el Papa planteja és que el sistema actual té moltes deficiències que no es poden obviar i que es manifesten en dos paràmetres molt profundament tractats en l'encíclica: deixa fora del "sistema" moltes persones i destrueix l'ambient. O dit en una sola frase: degrada alhora la natura i les persones que en formem part.

La tecnologia és òbviament una aliada imprescindible del canvi ètic que necessitem afrontar per canviar la nostra relació amb l'entorn, però també pot ser aliada dels que volen seguir mantenint un model que només beneficia una petita part de la població mundial.

La tecnologia en si és neutra. Pot utilitzar-se per guarir tumors o per destruir ciutats senceres, per comunicar les persones o per controlar-les, per salvaguardar la vida o per manipular-la fent nens, animals o plantes "a gust del consumidor". Respectar la natura és respectar-la tal com és, admetre que és fruit d'una decisió amorosa del Creador, per als qui creiem en Déu, o d'un conjunt de mutacions aleatòries de milions d'anys: en qualsevol cas, no som qui per a manipular-la al nostre grat. El "sereu com Déu" del Gènesi té aquí un nou ressò.

En un recent número de la prestigiosa revista Nature es parla de biologia sintètica per identificar el conjunt de tècniques que ens permeten redissenar éssers vius "per a usos pràctics", indica la revista. Pràctics per a qui? Per descomptat no pas per als més pobres i vulnerables de la Terra.

Tot el pensament trashumanista es vesteix del prestigi actual de la ciència per proposar veritables disbarats ètics, que intenten en última instància crear éssers humans més "avançats" que els que l'evolució (guiada o no per Déu, ara no ve al cas aquesta discussió) ha generat naturalment. Però qui decideix què és ser "avançat"? Qui s'atorga el paper de creador artificial? I, sobretot, qui avalua els impactes indirectes que tenen aquestes manipulacions?

Què significa llavors "superar el paradigma tecnocràtic"? A la meua manera de veure una cosa tan senzilla com reconèixer que la tècnica és un aliat, però no és una guia ètica. No ha de fer tot el que pot fer-se, perquè la Natura, i les persones com a part d'ella, tenen moltes dimensions i valors que no poden jutjar-se amb criteris d'eficiència humana, a curt termini i per interès individual. Cal superar aquest paradigma, que el Papa pren en bona part de la lúcida crítica a la modernitat que ja va fer Romano Guardini a mitjan segle passat.

www.enlazateporlajusticia.org

Convé insistir que la ciència i la tècnica, sense guia ètica, no necessàriament són beneficioses. Criticar el model tecno-economicista no és estar en contra de l'economia o la tècnica, sinó demanar que ambdues serveixin els interessos de tots els éssers humans, no sols d'uns pocs, i que en última instància garanteixin que el planeta segueixi sent un lloc habitable, per a nosaltres i per a altres espècies. Per això, la solució als problemes ambientals no passa únicament per introduir tecnologia que redueixi la contaminació de l'aire i de l'aigua (que òbviament són necessàries), sinó per solucionar l'actitud de fons que causa aquesta contaminació, la de qui pensa que vivim en un planeta sense límits, fet per a nosaltres sols (més aviat per a ells sols), i justifica els atemptats al medi com un mitjà per a un desenvolupament que no deixa de ser una versió molt reduïda del que realment implica un progrés integral. Per això, em sembla imprescindible situar la conversió ecològica que planteja la "Laudato Si" en un context molt més ampli i més profund, que afecta totes les nostres dimensions: corporal, racional i espiritual. Com qualsevol conversió això implica un canvi radical de rumb, molt ben reflectit en aquestes paraules del papa Francesc: «La cultura ecològica no es pot reduir a una sèrie de respostes urgents i parcials als problemes que van apareixent al voltant de la degradació de l'ambient, l'esgotament de les reserves naturals i de la contaminació. Hauria de ser una mirada diferent, un pensament, una política, un programa educatiu, un estil de vida i una espiritualitat que conformin una resistència davant l'avanç del paradigma tecnocràtic» (LS 111). De nosaltres depèn que aquest canvi es produeixi, almenys que es produeixi en nosaltres mateixos.

**COM PODEM FER QUE S'ESCOLTIN
AQUESTES VEUS QUE CLAMEN?**

QUÈ POTS FER (O DEIXAR DE FER)?

Vivim dominats per la tecnologia; de fet, juga un paper fonamental en el nostre món, és un element tan present que resulta difícil imaginar la nostra existència sense. Però, com condiona la nostra vida? No es tracta d'ignorar els grans beneficis que ens aporta ni de concloure que hauríem de tornar a altres èpoques, sinó de ser conscients de les conseqüències que té el seu ús incontrolat. Som, sovint,

"tecnodependents", i és necessària una reflexió seriosa per caminar cap a un altre paradigma de manera que, sense renunciar als avenços tècnics, siguem capaços de formes de vida més lliures.

Hi ha vida més enllà de la pantalla. I per demostrar-ho, et proposem que provis els següents "sacrificis":

- **Qüestionament ecològic:** hi ha formes de viure que no impliquin tant consum d'energia? Bona part dels elements que utilitzem en el nostre oci, per exemple, passen pel consum de tecnologia i, en conseqüència, d'energia. Pensa sobre això i planteja't fer les mateixes coses però amb un ús menor de tecnologia. Coneix-ne els efectes i busca alternatives que en minimitzin l'impacte.
- **Qüestionament humà:** al costat del nostre interès pel planeta, hem de ser conscients també de les conseqüències humanes que la tecnologia té sobre les persones, especialment les més pobres. Assabenta't de les condicions que suposa l'extracció de coltan, per exemple, o com repercuteixen en moltes persones les escombraries tecnològiques que menyspreem en la nostra societat.

Conèixer aquests detalls ens farà reduir el consum i deixar de buscar constantment el darrer model tecnològic.

- **Qüestionament cultural:** som capaços de viure sense necessitar tanta tecnologia? La cultura de l'amistat virtual: relaciona't amb les teves amistats sense necessitat del mòbil, de manera presencial.

Perquè els músculs treballin una mica millor, proposem el cotxe de San Fernando ("un rato a pie y otro andando"), l'element de transport primordial que ens ajuda a millorar la nostra salut i, de passada, la del nostre planeta. Comprometem-nos a fer servir sempre que puguem aquest mitjà.

www.enlazateporlajusticia.org

Analitza els instants en què estàs amb el mòbil i no seria absolutament necessari fer-ho. Gaudeix de la vida "analògica": aparta el mòbil a l'hora de dinar, quan passeges, quan estiguis amb altres persones. Es pot llegir sobre paper! I els llibres tenen personalitat pròpia.

- Sobretot, amb els més petits cal descobrir altres maneres de divertir-se, encara que no incloguin les últimes tecnologies. Interessa't per jocs i materials didàctics i educatius i menys tecnològics.

PREGÀRIA

Seguint les petjades del profeta ...

Avui puc fer presents les meves hores de cansament,
de fatiga, de xafigor.

I demanar al Senyor que em desperti a la vida.

Amb la seguretat que, si visc vigilant,
podré percebre els peus que s'acosten
i dansen al ritme d'una música de pau i de victòria.

Si m'atreveixo a col·locar els peus en les seves petjades,
podré arribar a veure cara a cara el Senyor,
mirant un nadó

en braços d'una noieta-mare.

I podré cantar-li.

Al costat de totes les persones trencades,
al costat de tots els pobles,
al costat de tota la creació.

Si faig atenció,

la vida sencera es pot tornar cant,
perquè la vida que no es torna cant
és una vida perduda.

[Julia Blázquez, aci]